

Літературно - наукова бібліотека.

(Нова серія)

Книжка 34.

КАМ'ЯНА ДУША.

Драма в одній дії

Івана Франка.

Ціна 10 кр.

Л Ї В І В.

З друкарні Інститута Ставроп. під зарядом І. Пухира.

Накладом Редакції „Життя і Слєва“.

1895.

445975

ПРОСВІТА
У ЛЬВОВІ

1512

~~0270~~
~~2070~~

КАМ'ЯНА ДУША.

Драма в одній дії

ІВАНА ФРАНКА.

№ 13

Л Ъ В І В .

З друкарні Інституту Ставропільського під зарядом І. Пухира.

1895.

ЛЬВІВСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Присвячую памяти

пок.

Олени Доброграввої.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a faint bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text, possibly a name or title, appearing as a faint bleed-through from the reverse side of the page.

О с о б и:

Пан Крайник Делятинський, 60 літ

Ілько Барусяк, ватажок опришків літ 30

Маруся, єго любовниця, літ 28

Степан Бойчук, опришок, літ 45

Марко Царь } опришки

Семен Грім }

Іван Баюрак, парубок літ 20

Опришке, пушкарі, селяне.

Діє ся в карпатських горах при кінці XVIII. віку.

Бойчук

Як лиш твоя рука
До неї доторкнеть ся, то хочай би
Пекельний біль був, зараз утихає.

Маруся

Встидайсь, старий, такі плесті дурниці!

Бойчук

Що правда, любо! Дай лише води!
(Маруся подає ему воду в деревянім черпаці,
він пв.)

Гляджу отак на тебе й жаль міні
Тебе стає! Така хороша, добра
І молода і в оттаке жите
Попала!

Маруся (махає рукою)

Ет! (осторінь починає мити котел)

Бойчук

Тай як би ще хоч він
Та шанував тебе!

Маруся

Пусте говориш!
Міні не кривда, що ж тобі за діло?

Бойчук

Та звісно, що міні за діло! Тільки
Що жаль міні. От я: вже двадцять літ
В опришки ходжу, тисячу разів
Міг висіти чи іншу смерть прийняти,
А най би раз, хоч раз один таке
Міні всміхнулось щастє, як ему!
Не маю щастя до жінок! Такий

Удав ся вже! А бачить ся, коли б
 Отак яка — та що то вже й гадати! —
 Як би мене яка так полюбила,
 Йй Богу, кинув би те ремесло,
 Пішов би де в Волощину, в Молдаву,
 Прожив би ще старі літа спокійно
 У теплій хаті! Є у мене дещо
 Приховано по крийівках — було б
 З чого прожити...

Маруся (*гордо*)

Що се ти міні
 Балакаєш? По що міні се чути?
 Чи може думаєш, що я с тобою — —

Бойчук (*поспішно, хапаєсь за зражену ногу*).

Ой, ой! Ой-ой! Як страшно заболіло!
 Та ні, Марусе! Най Господь боронить,
 Щоб я тобі... Я-ж знаю, що ватажка
 Ти вибрала...

Маруся

От тож і знай і більше
 Міні й балакати не смій такого!
 (*Відходить у яскиню*)

Ява друга.

Бойчук (*сам*).

Угнівалась! А славна молодиця!
 Відважна, добра... Та тверда душа,
 Не подаєсь! Як креміль. Як прийшла
 Сюди, то щоб згадала про свій дім,
 Про мужа, про рідню — ані словечка.
 Ніхто не знає, відки й хто вона,
 Хіба ватажко. Наче темний бір

Мовчить. Вже-ж певно, що в душі у неї
 Невесело, бо не всміхнесь ніколи,
 Не зажартує, пісні не співає.
 Мовчить. Чи то горда така, чи може
 Який великий біль чи жаль чи встид
 Замкнув їй серце?... А, ось видко й наші!

Ява третя.

*Бойчук, Марусяк, Царь, Грім і інші розбійники зоружені
 в стрільби, ножі і пістолети; два розбійники ведуть
 Баюрака з завязаними очима і з руками звязаними
 назад.*

Марусяк

Здоров Бойчуку! Що? А як там рапа?

Бойчук

Та гоїть ся помалу.

Барусяк

Дике мясо

Не показалось?

Бойчук

Ні, славити Бога.

Марусяк

А де Маруся?

Бойчук

Тут в печері. Бач,
 Вона виходить.

Марусяк (*іде супротив неї*)

Ну, здорова, любко

Іва чегверта.

Ті самі і Маруся.

Маруся (*подає руку Марусякови*)

Здоров, мій милий!

Марусяк

Щож ти порабляла?

Маруся

Та шила троха, ось котел помила,
Та хорому перевязала рану.

Марусяк (*мінить ся в лиці*)

Марусе!

Маруся (*спокійно*)

Що тобі?

Марусяк

Чи я тобі

Не говорив, щоб ти міні держалась
Від всіх їх осторінь?

Маруся

Алеж слабій,

Скалічений —

Марусяк

Не бійсь, іще не гине!
А хоч би й гиб, то не твоє се дідо.

Маруся (*покійно*)

Прости, мій милий! Більш сего не буде!

Марусяк (понура)

Я надіюсь. Бо знай, небого, я
На вітер говорить не вмю. Раз,
Два рази по добру скажу, а потім — —
Не доводи мене до влоти!

Маруся (стоить спокійно, не змигнувши з него оком і мовчить. Тимчасом на сцену входять ще нові розбійники. Один несе на плечех поставець сукна, другий бочівку, іншій мішок. Усе те вони скидають на купу перед ватажком.)

Марусяк (до Марусі)

Іди в яскиню! (Маруся відходить).

Ява пята.

Ті самі без Марусі.

Марусяк (до розбійників)

Ну, ви всі вже хлопці?

Розбійники

Усі ватажку!

Марусяк

Пощастив нам Бог
Сим разом. Ті угорські купці
Як раз нам в пору надійшли. Сукна
Для всіх нас вистане на сердаки.
Є й хліба дещо, бриндзі бербениця — —

Грім

Ну, а про гроші ти забув, ватажку?

Марусяк (троха гнівно)

Як би й забув, то не твоє се діло
Міні нагадувать.

Грім

Як не мое?

Чи ж ми не всі ходили на добичу?

Не всі за неї важили життям?

Значить, всі маємо до неї право.

Марусяк

Без мене всі ви варті торби січки.

Як би не я, не бачити б вам певно

Ні грошей, ні сукна.

Грім

Се хто ще знає!

Були опришки і перед тобою!

Марусяк

Мовчать! Ось гроші!

(Розперізує черес, скидає сердак стелить его на землі, потім витрясає з череса гроші. Розбійники крім тих двох, що держать звязаного Баюрака, товплять ся довкола него. Він мовчки числить гроші.)

Тут є сто дукатів

І тридцять талярів. Нас всіх дванадцять,

Значить від кожного дукат для мене,

А вам по вісім.

Грім

Як то? Й хорого

Числиш до паю?

Бойчук

А по твому хорий

Вже не товариш ваш?

Грім

Ти ж не ходив

У діло.

Бойчук

Може завтра доведеть ся
Й тобі не йти, то я, будь того певний,
На твій не буду наставати пай.

Грім

А талари! Що з ними?

Марусяк

По два нам,
А решту для Марусі.

Грім

Для Марусі?
Чи і вона до паю?

Марусяк

Чи ж вона
Не хоче жить? Хіба ж вона не робить?
Йість дармо хліб? А в разі небезпеки
Чи йій не грозить теє ж що і нам?

Грім (*бере гроші, сердито*)

Тьфу на таке! Коли прийде до діла,
То все: Йди Громе! Стань отутка, Громе!
А крикни, Громе! Перескіч но, Громе!
Мов тим чопом, так Громом затикають
Всі діри. А до поділу прийдешь,
То леда баба Громови рівня!

(*Відходить у колибу*).

Ява шеста.

Ті самі без Грома.

Марусяк

Ну, розбирайте гроші!

(Розбійники беруть кождий по купці грошей і ховають їх у чересв. Бойчукови один розбійник подає его купку.)

А тепер

Ведіть сюди прибуду!

(Два розбійники ведуть наперед Баюрака)

Розв'яжіть..

У него очі й руки!

(Розбійники розв'язують. Баюрак озирав ся довкола. Марусяк сідав на камени, креше огню і закурює люльку, потім звільна до Баюрака).

Як зовеш ся?

Баюрак

Йван Баюрак.

Марусяк

А відки?

Баюрак

З Богородчан.

Марусяк

А щож тут робиш в горах?

Баюрак

Я навмисно

Пішов, щоби до вас пристати.

Марусяк

Може

Тебе хто вислав?

Баюрак

Так.

Марусяк (*живо*)

А хто такий?

Баюрак

Моя біда, моє гірке сиріцтво,
Моя тяжкая кривда.

Марусяк

Он яке!

Баюрак

Я з Богородчан родом, та служив
В Делятині у пана фервальтера.
Пять літ служив я. Що вже клятий Німець
Назбиткував ся надімною! Кілько
Набив мене, бо знав, що я на світі
Самісінький, що сирота безрідний,
Що не впімнесь ніхто за сиротою.
Я нас его воли отсе пять літ.
Та три дни тому вбив медвідь одного.
Почув се пан і каже: Баюрак
За той вола міні заплатиш ти!
І не досить, що всю мою симбрилю
Зарахував собі, а ще й мене
Хотів заперти до арешту.

Марусяк

Он як

Збиткують ся погані вороги
Над нами!

Царь

О, на того фервальтера
У нас є закарбовано чимало!
Колись у нас в ним буде обрахунок,
Хіба би я не Царь був!

Баюрак

Щож я мав
Робити — втік від Шваба, тай до вас.
Вертать до Богородчан — се значить:
Ставай на панщину! У службі вже
Не міг я видержати довше. Дай —
Гадаю — закоштую ще свободи!
Пристану до опришків. Доведеть ся
Повиснути, так щож? Не перший я
І не остатній! А хоч пару хвиль
Пожить на волі! С тим я й вибрав ся
До вас: прийміть, сли ласка, а як ні,
То не пожалуйте хоч кульки в лоб.
Волю отут загинуть, піж вертати
В те пекло, із котрого вирвавсь нині.

Марусяк

Лишись у нас! Побачимо, який ти.
Не всякий вдатний в наше товариство;
Прийдеть ся витрібувати тебе!

Баюрак (клянєсь)

Спасибі і за те ватажку! Пробн
Я не боюсь! (Відходить між розбійників)

Марусяк (кричить)

Марусе! Йди сюди!

296971
 N 413

Ява сема.

Ті самі і Маруся *(виходить із яскині).*

Марусяк *(кидає їй під ноги гроші).*

Отсе твій пай! Візьми! Ходи сюди!
У тебе є горівка ще?

Маруся

Найде ся.

Марусяк

Давай сюди! Ідіть один за нею
І внесіть боклаг! *(Маруся з розбійником вхо-
дить до яскині, по хвилі вертає; розбійник несе
боклаг і ставить его перед Марусяком)*

А осьде хліб,
Мука і сало й бриндзя. Уділи
Нам кілька треба, решту заховай!

Маруся *(порається мовчки коло мішка та бер-
бениці, один розбійник відтикає боклаг, із котрого
Марусяк наливає до черпака горілку і роздає
розбійникам. Маруся дає кождому по чвертці
хліба і по пригорщі бриндзі.)*

Царь *(випивши)*

А я, ватажку, яко царь тих гір,
Повинен другу порцію дістати.

Марусяк *(наливає)*

На, пий! Покличте Грома! Що у біса
Він видумав бурчать перед обідом!

*(Грім входить, Марусяк дає їй йому горівки а Маруся
хліба. Обділивши всіх Марусяк бере боклаг, Маруся*

мішок, а один розбійник несе за нею бербеницю; обое
входять у яскиню, котрої двері по виході розбійника
запирають.)

Ява осьма.

Розбійники без Марусяка і Марусі.

Грім (йість)

Заперли ся! Обое пють вино,
А нам горівки жалують!

Царь (йість)

Ій Богу,
Се не по правді! Вже коли кому
Вино тут пити, то міні. А я
Єго й на нюх ніколи не дістану.

Бойчук

Такий ти й царь!

Царь

А ти б мовчав, каліко!

Бойчук

Нога слаба, за те язик здоров,
Тай в голові всі дома, то чого
Мовчати? А вино, що вас обох
Так коле, се хто знає ще, чи й є?
Я не видав єго й не пригадаю,
Де б наш ватажок взяв оте вино?

Грім

В купця угорського він сам відбив.

Бойчук

Він сам відбив? Ну, так же й говори!
Як сам відбив, то найже сам і не!

Грім (гнівно)

Ей, ти премудрий! Кілько заплатив
Тобі ватажко й та его княгиня,
Що так торби за ними носив?

Бойчук

Громе!

Отям ся! Що плетеш? Чого міні
Торби за ним носити? А що правда,
Те я й говорю і не розумію,
Чого тобі бурчати на ватажка,
Котрого сам ти вибрати помагав!

Грім

Чорт вибирав его, не я!

Бойчук

І чом ти,

Коли тобі не любо так під ним,
Не йдеш собі до іншого ватажка,
Або свою дружину не збереш?
Таж Марусяк за ніжку не припняв
Тебе до себе!

Грім

І піду! Ій Богу,
Ще нині йду відсіля в Черногору!

Царь

І я с тобою! Не подоба нам
Яко царевн, та служить такому,
Що бабським в слугою!

Бойчук

Гріх тобі
Таке балакать, Царю! Баба ся,
То щире золото! Єі слугою!
Та ти б тоді аж чоловіком став,
Як би зробивсь єі слугою!

Царь

Бачиш!
Я то казав відразу, як лише
Вона явилась тут в лиху годину:
Се чарівниця, відьма! Вже мене
Не здуриш, вмю я таку пізнати.
Погляньте лиш, як тіі очі в неі
Блищать несамовито і який
На щоках румянець іграє! Бідний
Бойчуку! Швидко буде смерть твоя,
Бо відьма вже тебе втяла у серце!

Бойчук

Тьфу, тьфу! Безумний! Що се ти плетеш?

Царь

Ага! Чекай, побачиш, чи не правда!
Кому кров з серця відьма ссати стане,
Той зразу почина єі любити:
Вона весь світ заслонить перед ним;
Весь розум помутить. Сам вид єі
Бентежить душу, заставляє серце
У груди битись. Та не довго се
Триває! Хто попав ся відьмі в руки,
Той довго жить не буде.

Розбійники

Правда! Правда!

Баюрак (*тихо підходить до Грома*).

Так ви пан Грім?

Грім

А вжеж, що я, не хто!

Баюрак

Я стільки чув о вас...

Грім

Міні байдуже!

Баюрак

Я мав би дещо вам сказати...

Грім

Міні?

Ну, говори!

Баюрак

Ні, я б хіба самому.

Грім

Підіть, товариші, в колибу! Час вам
Спочить. Я зараз надійду. (*Розбійники відходять;
два ведуть по під руки Бойчука*).

Ява дев'ята.

Грім, Баюрак.

Грім

Ну, що там?

Балакай!

Баюрак (*чухав ся в потилицю*)

Ей, коли бо й сам не знаю,
З чого почати.

Грім

Починай з кінця!

Баюрак

Не дай то Боже! В нас, опришків, папе,
Один кінець. Не дуже він приємний.
А я боюсь, що б він нам всім не був
Ще нині.

Грім

Що?

Баюрак (*по тихо*)

Послухайте, ватажку!
Я вас прийшов тут перестерегти.
Сей Марусяк продав вас всіх! За мною
З Делятина страшена вийшла ровта:
Сто пушкарів, сам Крайник, а селян
Тьма тьменна. Зрадив їм сам Марусяк
Отсе гніздо. В тій хвили певно вже
Вони сей ліс довкола обступили,
Обхопили залізним обручем.

Грім (*жапає єго за груди*)

Проклятий! Що се ти говориш? Се
Не може бути правда! (*Хоче кричати, Баюрак
зупиняє єго благальним жестом.*)

Баюрак

Богом вам
Кленусь, що не брешу! Ще хвилечку

Послухайте! Яж тут прибіг що духу,
Щоб ратувати вас. Для себе тільки
І для своєї любки Марусяк
Пощаду випросив, а вас усіх
За те віддасть у руки пушкарям.

Грім

О, не дожде! Проклятий! Я в тій хвили
Єго тут на капусту посічу!

Баюрак

А я б вам радив з ним не заходитись,
А швидко в товариством утікати.
Лишіть єго самого і ратуйте
Себе самих! Ще хвилька, і вже може
За пізно бути.

Грім

Щоб ти стік ся, хлопче!
Се правда! Йду! Біжу! Нехай собі
Сей Марусяк до чорта пропадає!

(Вибігає до колиби.)

Ява десята.

Баюрак *(сам)*.

Ну, се чень вдасть ся! Банда розібесь.
Та як єї остерегти? О Боже!
Що сталося з нею! У якеє пекло
Вона попала! Пані! Крайникова!
Покинути дітей дрібних і мужа
І роскоші й панованє і тут
Піти між сих людей! Ні, мусів Бог
За чийсь тяжелький гріх єї скарати!
Відняти розум, серце заглушити!
Ах! Підхилиє двері хтось в нутра

Яскині! Скриюсь тут за деревину.
А нуж се він! А з ним я не бажаю
Стрічатися! (*Ховає ся за дерево*).

Ява одинадцята.

Баюрак, Маруся.

Маруся (*тихесенько на пальцях виходить з яскині.*
Вся дальша розмова йде шептом

Він спить! Нарешті я
На хвилюку вирвалась! О Боже мій!
Лихорадка знай бє мене! Трясусь
Уся, горю, в нутрі пемов кліщами
Щось рве, а мушу перед ним вдавати
Спокійцу! Що за знак, що Баюрак,
Слуга мій давній, тут явивсь? Значить,
Мій муж дізнавсь, де я? Мене шукає?
Чи може вмер? А діти-сиротята,
Мої маленькі соколята бідні —
Що з ними? Ох, коли б міні тепер
Найти его! Хоч хвилечку свобідно
З ним побалакать! Ах!

Баюрак (*виступає з за дерева*)

Я тутка, пані!

Маруся

Ти тут! Що се значить? Чи Крайник знає?

Баюрак

Дізнавсь. Вівчар доніс єму, що тут
У полонині з вівцями гостив
І вас деє бачив.

Маруся

Так, ходила я
До него сира й вурди купувати.
І щож мій муж?

Баюрак

Пан Крайник зараз же
Почав збивати ровту.

Маруся

Що, він хоче — —

Баюрак

Не тільки хоче, але йде сюди.
Мене післали передом, а в слід
За мною йдуть самі — та не самі,
А з пушкарями, з купою хлопів.

Маруся

Пропала я! Та так міні і треба!

Баюрак

Ні, пані! Що ви? Най Господь боронить!
Пан Крайник хоч лихі на вас, що правда,
Казали вам отсе переказати:
Нехай покає ся, най зробить так,
Щоб віддала міні Марусяка
Живого в руки — я єї прощу.

Маруся

Усе однакий! Ох, брудна душа!
Він лакомить ся на тих сто дукатів,
Що визначені тому, хто дістане
Марусяка! Та пі! Мене на се
Не зловить!

Баюрак

Пані! Стямтесь! Я ще вам
Не все сказав. Пан Крайник наказали
Сказати вам ще, що як не згодитесь
На тее слово, то значить, що й ви
Тут винуваті, що не силою
Вас вхопив Марусяк, як говорили,
А що ви добровільно з ним втекли.

Маруся

Так он як! Говорили, що насильно
Украли мене спришок?

Баюрак

Розумієсь!

Бо хтож би смів подумати, що самі ви
По добрій волі кинули дітей — —

Маруся

Дітей! О Боже! Дітоньки мої!
Що в них? Говори! Добрий мене!

Баюрак

Та що вам маю я про них казати?
Ще й доси плачуть, згадуючи вас,
І кожного, хто до двора прийде,
Питають ся: ти бачив нашу маму?

Маруся (*хапає ся за голову*)

О Мати Божа, поратуй мене
Закамяни те серце, щоб не трісло!

Баюрак

Та ще одпо пан Крайник наказав
Вам дати знати. Коли вопа, мовляв,

Не схоче нам опришка того в руки
Віддати, то значить, що винувата.
Тоді вона міні не жінка. Зловлю
З розбійниками, з ними ж і повішу,

Маруся

Нехай! Нехай!

Баюрак

Дітей єі зречусь.

Маруся

Що?

Баюрак

Се пан Крайник так сказали, пані.

Маруся

Що? що сказав? Ти ще раз повтори!

Баюрак

Дітей єі зречу ся, як щенят
Прогоню в дому, викину, не хочу
І знать про них, так як вона від них
Втекла.

Маруся (*важко дихає*)

О Боже! Сего вже за надто!
Се вже над людські сили! За один
Фальшивий крок! За хвилеву оману
Чутя! За хвилю забутя — і стілько
Страшених розчаровань і унижень,
І мук і сліз пролитих не очима
А серцем! Що міні тепер чипить?

Баюрак

Не бійтесь, пані! Адже він заснув.
Ну, най і спить. Годинка ще — я певен,
Пан Крайник близько вже.

Маруся (*розпучливо*)

Він близько вже! А він — ^{О, чую, чую!} ~~то~~ смерть моя.
Мовчи, мовчи! Я знаю! Слухай, Васю!
Скажи, ему — ні, що ему? Нічого
Їму не мов! А от що: поклянись
Міні, що зробиш те, о що тебе
Просити му!

Баюрак (*вагуючись*)

Або ж я знаю, пані?

Маруся

Не бійсь! Нічого я не зажадаю
Такого, що б тобі було над силу.
Клянись! Клянись!

Баюрак

Клянусь вам божим днем.

Маруся

Хрестом святим!

Баюрак (*цілує хрест*)

Хрестом святим.

Маруся

Що зробиш
По совісти, без хитрости і зради,
Те, що тебе тепер просити буду.

Баюрак

Хоч би житем прийшло ся приплатити,
А зроблю все.

Маруся (знімає з шиї з під сорочки великий золотий
хрест на ланцюсі і дає ему)

Отсе, отсе — чи бачиш?
Се для моїх дітей! Се бережи
Як око в голові! Я знаю, Крайник
Без серця, він готов їх відречись,
Йїх вигнать в дому. От тоді візьми
Йїх ти і заведи до мого тата, —
Ти знаєш, де?

Баюрак

Та знаю, чом не знати?

Маруся

Мій тато вбогий, але ти не бій ся!
Сей хрест — — Лиш, чуєш, Крайникови ти
О нім ні слова! Ані слова, чуєш?!
Сей хрест —

Баюрак

Продати?

Маруся

Борони вас Боже!
Ти розлуни его! У нім папір —
Мій тато прочитає... Памятай!
Віддай его —

Баюрак

Ой пані! Бачте! Бачте!
(Скаче в бік за дерево і щезає в гущавині).

Ява дванадцята.

Маруся, Марусяк.

Марусяк (підчас сстатніх слів Марусі по тихо одчинив двері ласкині і з топірцем в руці кидає ся за Баюраком, та коли побачив, що Баюрак скочив у ліс, кидає за ним топірцем. Топорець відбиває ся о дерево і паде на сцену. Марусяк піднімає его і з заціпленими зубами став перед Марусею, котра стоїть зовсім рівнодушно. Хвилю мовчанка.)

Змне! Я вбю тебе.

Маруся

Убий!

Марусяк (бв єі обухом топірця в плечі)

На, маєш!

Маруся (паде на землю)

Чому не в голову? Скінчи, коли
Зачав!

Марусяк (кидає топір і голосно ридуючи припадає перед нею на коліна)

Марусечко! Душе моя!
Чи я здурів, чи що зо мною дієсь?
Здурів! Здурів! Та ти мене доводиш
До того! Господи! У тебе кров
Тече в плеча!

Маруся

Нічого! Не болить!

Марусяк (підносить єі)

Встань, серденько! Води! Гей, хто там є?

Маруся

Не клич нікого! Не потрібно! Що там,
Не ма що й згадувати.

Марусяк (дивить ся на неї)

Жінко! Що ти
Зо мною робиш? Кам'яна душе!
Скажи, про що ти розмовляла тут
З тим парубком?

Маруся

Сего я не скажу.

Марусяк (здивований)

Не скажеш? Як то?

Маруся

Так що не скажу.

Марусяк

Ти з ним знайома?

Маруся

Так, знайома троха.

Марусяк

Се може муж твій?

Маруся

Ні!

Марусяк

Коханок?

Маруся

Ні.

Марусяк

Чи справді ні?

Маруся

Ще раз кажу, що ні.

Марусяк

А щож ти з ним так довго розмовляла?

Маруся

Значить, було про що.

Марусяк

Я хочу знати.

Маруся

Тобі про се зовсім не треба знати.

Марусяк

Не треба?

(Хапає її за шию і помічає, що нема хреста)

Гадино! А де мій хрест?

Маруся

Сам знаєш, де.

Марусяк

О, так! Єму дала!
Я бачив! Зраднице! У тім хресті
Душа моя, жите моє! У нім

Є списані всі наші крийівки,
В котрих ми скрили гроші. Як же ти
Посміла хрест сей дати — —

Маруся

Бо посміла.

(Уздирення) Тобі его не треба.

Марусяк

Чом не треба?

Маруся

Тих крийівок ти більше не побачиш

Марусяк

Вовчице! Відьмо! Що се ти говориш?

Маруся *(лагідно)*

Ілашу! Слухай. Сеї ночі сон
Міні такий приснив ся —

Марусяк

Чорт с тобою
І з твоім сном! Скажи, яким ти правом
Мій хрест дала отсему заволоці?

Маруся *(лагідно)*

Послухай лиш! Я все скажу!

Ява тринадцята.

Ті самі, Бойчук *(стогнучи і підпираючись пальця-ми с трудом входить).*

Бойчук

Ватажку!

Се що значить? Куди пішли всі наші?

Марусяк

Пішли? Хіба в колибі їх нема?

Бойчук

Нема нікого! Все своє забрали.
Я був на хвилечку здрімав ся. Прокидаюсь,
В колибі пусто.

Марусяк

Я нікуди їх
Не слав. Мабуть по лісі розійшлись.

Маруся

Мабуть, що ні. Я думаю, що вже
Їх більше не побачиш.

Марусяк

Що се ти
Говориш нині?

Маруся

Як би ти хотів
Послухати хвильку!

Марусяк

Загадки якісь!
Ну, слухаю.

Маруся

Сідай ось тут!

Марусяк

Та може
Не час сідати? Може треба де
За ними бігти?

Маруся.

Се було б даремно.
Не доженеш уже.

Марусяк

Прокляте! Жінко!
Не муч мене! Кажі: нам грозить щось?

Маруся

Сідай ось тут! Всповійсь! (*Марусяк сідає*)
І ти Бойчуку
Сідай! Хоч жаль тебе, та щож, мабуть
Судилось так тобі, що ти не втік.

Бойчук

Не втік? Куди міні втікати?

Маруся

Туди,

Куди всі прочі.

Бойчук

Та чого?

Маруся

А того,
Що за годину, за малу хвилину
Тут буде ровта.

Марусяк (*зриває ся*)

Грім і пекло! Відьмо!
Ти зрадила мене! Запродала!
Так на-ж тобі за се!

(*Добуває ножа і пробиває ві.*)

Бойчук (кидає си, щоб его спинити, та за пізно)

Ватажку! Боже!
Ти що зробив? (кидаєсь до Марусі)

Маруся, (котра від удару повалила ся на землю і зомліла, тепер прокидає ся, ослабленим голосом)

Спасибі, любий! Так
Було і треба! Ох, та видно ти
Не дуже то любив мене, не трафив
Від разу в серце.

Марусяк (припадає до неї)

Боже! Ще жива! (Заходить ся
спиняти кров, що тече з рани)
Не трафив в серце! Справді ні! Жива!
Марусечко! Скажи —

Маруся

Я... я невинна.

Марусяк

Невинна! Боже! А я нелюд клятий
Убив єї! Ти певно се від того
Приблуди взнала?

Маруся

Так.

Марусяк

І хтож се йде
За нами? Хто нас вислідив?

Маруся

Мій муж.

Марусяк

Твій муж? А хтож він? Богатир який,
Що ровту міг таку велику збити?

Маруся

Віп... Крайник... із... Делятина...

Марусяк

О Боже!

Так ти... ти Крайникова жінка! Ти
Не є селянка?

Маруся (кидаєсь)

Ох, болить! Пече!

Води! (Марусяк приносить з яскині і подає їй
води, вона не, держачи ся за груди. Марусяк і Бойчук
піддержують єї)

Так, Ілька. Слухай. Молоду
Дали мене за Крайника старого.
Брудна душа... Я рвала ся думками...
Ти в крайній хаті зимував, недужий...
Я часто вечерами, потаємно
Перебирала ся за молодицю
І йшла на передмісте прясти. Там
Тебе побачила. Ти тямш сам,
Що ти міні балакав, що ти легінь,
Богацький син з Угорщини, що любиш,
Готов зо мною на Молдаву... Я
І піддалась, рішилась... Ох, пече!
І опинилась тут!

Марусяк

Так от хто ти!

Маруся

Дітей жаль... Двоє ангелят... Ох, серце!...
Ні, не побачу вже!... Для них твій хрест...
О Мати божа! Радуй ся... Маріє!... (Умирає)

Ява чотирнадцята.

Ті самі, Крайник, пушкарі, селяне.

(При остатніх словах Марусі чути з усіх боків голоси рогів, хрусканє гилляк і тупіт кроків. Крайник, пушкарі і селяне впадають зо всіх боків і кидають ся на розбійників.)

Крайник *(до розбійників)*

Піддайте ся! Вяжіть їх!

(Пушкарі вяжуть Бойчука. Марусяк клячить над трупом Марусі. Пушкарі побачивши трупа цофбають ся і обступають Марусяка докола.)

Га, се що?

(Підходить ближе і пізнає трупа.)

Умерла? Вбита? Хто се вбив єї?

Марусяк *(клячучи підводить голову)*

Я, пане.

Крайник

Цсе! За се три дни й три ночі
Завдам тобі я найстрашнійші муки,
Заким як пса повісити велю.

Марусяк

Та поки се ще буде, я тобі
Стрілу затроєну запущу в серце,
Котра єго до смерти гризти буде.
Знай, що з любви вона пішла за мною
І вмерла добровільно, щоб тебе
Не бачити на очі.

Крайник

Хлопці, нуж!

Вяжіть єго!

Марусяк (встає)

Помалу! Поки ще
 Сей піж в моїх руках, не наближайтесь.
 Ти, пане Крайнику, гамуй ся троха!
 І замість мук видумувать для мене,
 Придумай краще, як єго збрехати,
 Щоб вийшло так, що жіночку твою
 Розбійники спіймали, завели
 В ліси і вбили, бо вона не хтіла
 Тебе йім в руки видати. Бреши,
 Що бідна так тебе любила вірно,
 Що згнути воліла в лютих муках,
 Ніж зрадити тебе! Се буде гарно,
 І може навіть дехто і повірить.

Крайник (люто)

Поганче! Розбишако! Нуте хлопці!
 Чого ви стали? Нам конечно треба
 Єго дістать живого в руки!

Марусяк

Звільна!
 Ще я тут пан і ось вам мій одвіт!

(Пробиває ся пожеєм і паде при труні Марусі.)

Крайник (копає єго в голову)

Щоб ти сказивсь! Пропало сто дукатів!
 Повісьте сєго збуя тут при них,
 А я перешукаю йїх крийівку!

(Відходить до яскині. Пушкарі закидають Бойчукови
 шнур на шню.)

(Заслона спадає.)

Скінчено 12. фєвр. 1895.